

Çocuk Koruma Hizmetlerinde Çocuk İhbar ve Bildirimlerinin Değerlendirilmesi

Evaluation of Child Reporting and Notifications in Child Protection System

Özkan Bilgin¹

¹ Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü, Gümüşhane Üniversitesi, Gümüşhane, Türkiye, ORCID ID: 0000-0002-3824-3177 E-posta: ozkanbilgin@gmail.com

Alındı 23.05.2020

Kabul Edildi 28.06.2020

Yayınlandı 30.06.2020

Makale Atfı: Bilgin, Ö. (2020). Çocuk Koruma Hizmetlerinde Çocuk İhbar ve Bildirimlerinin Değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 4(2), 26-37

Öz: Çocuk ihbarları çocuk koruma hizmetlerinin önemli bir bileşenidir. Çocuk ihbar ve bildirimleri, çocuk ihmal ve istismarına yönelik kamusal ve bireysel zorunlulukla birlikte toplumsal sağduyunun da bir ifadesidir. Bazı zamanlarda çocuğun ağır bir istismardan kurtulmasını sağlayabilir. Ancak çocuk ihbarının iyi bir şekilde standardize edilmesi gerekmektedir. İhbarın ardından gerçekleştirilen müdahalenin belirli bir amaçla, hızlı ve etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Çocuk koruma sistemi içerisinde en başta gelen uygulayıcılardan biri olan sosyal hizmet uzmanları, ihbarın ardından mesleki müdahale sürecini etkili bir şekilde yerine getirmektedir. Uygulamayı gerçekleştiren sosyal hizmet uzmanının içinde çalıştığı çocuk koruma sistemini ve mevcut yasal düzenlemeleri bilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada Türkiye’de çocuk koruma sistemi içerisinde uygulanan ihbar mekanizması ele alınarak kurumsal, hukuki ve mesleki boyutlarıyla tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: çocuk koruma sistemi, çocuk ihbar ve bildirimi, sosyal hizmet müdahalesi

Abstract: Child reporting are an important component of child protection services. Child reporting and notifications are an expression of social common sense along with public and individual obligations regarding child neglect and abuse. Sometimes it can make the child get rid of a heavy abuse. However, child reporting needs to be well standardized. The intervention after the notification should be carried out quickly and effectively for a specific purpose Social workers, one of the leading practitioners in the child protection system, effectively fulfill the professional intervention process after the notice. The social worker who realizes the application needs to know the child protection system in which she/he works and the current legal regulations. In this study, by considering the reporting mechanism implemented in institutional child protection system in Turkey will be discussed with the legal and professional dimensions.

Key words: child protection system, child reporting and notification, social work intervention

1. Giriş

Çocuk koruma hizmetleri, çocuk refahı alanında gerçekleştirilen birden fazla çalışmayı kapsayan genel bir tanımdır. Çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal ve psikolojik yönden gelişimini sağlıklı bir şekilde ve yaşlılarıyla uyumlu bir düzeyde gerçekleştirebilmesi için belirli koşullara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu koşullar sosyal, psikolojik ve ekonomik olabilmektedir. Çocuk koruma hizmetleri, ailesi veya bakım sağlayıcıları tarafından karşılanamayan ihtiyaçların tespit edilerek çocuğun gelişimini en iyi şekilde sürdürmesinin sağlanması, bakım ve korumasının uygun bir şekilde yerine getirilmesini ve çocuğun her türlü ihmal ve istismardan korunmasını kapsamaktadır.

Çocuk koruma hizmetlerinin etkili bir şekilde yürütülebilmesi için belirlenen bazı ilkeler üzerine inşa edilmesi gerekmektedir. Munro (2011) tarafından etkili bir çocuk koruma sisteminin ilkeleri şu şekilde belirtilmiştir: (1) Sistem çocuk merkezli olmalıdır ve çocuk koruma alanıyla ilgili olan herkes çocuk merkezli anlayışı sürdürmeli, çocukların yaşları ve olgunlukları doğrultusunda çocukların katılım hakkını tanımalıdır. (2) Çocuk ve gençlerin yetişeceği en iyi yer ailedir ancak çocukların istismar ve ihmalden korunması ve haklarının dengede tutulması amacıyla zor kararlar alınabilmektedir. (3) Çocuk ve ailelere yardım etmek onlarla çalışmayı içerdiğinden çocuk, aile ve profesyoneller arasındaki ilişkinin niteliği direk olarak verilen yardımın etkililiğini belirlemektedir. (4) Erken dönemde çocuklara yönelik gerçekleştirilen yardımların olumsuz yaşam deneyimlerinin etkisini azaltması ve çocuklar için sonuçların geliştirilmesi açısından daha iyi olduğu değerlendirilmektedir. (5) Çocukların ihtiyaçları ve koşulları çeşitlilik gösterdiğinden, sistem ihtiyaçları eşit çeşitlilikte yanıtlamalıdır. (6) İyi bir profesyonel uygulama için güncel teori bilgisi ve araştırmalardan haberdar olunması gerekmektedir. (7) Belirsizlik ve risk, çocuk koruma alanındaki çalışmaların özelliklerini oluşturduğu için risk yönetimi sadece riskleri azaltabilir fakat riskleri tamamen ortadan kaldıramaz. (8) Çocuk koruma sisteminin başarı ölçüsü, yerel ve ulusal düzeyde çocukların etkili bir yardım alıp almadığıyla ölçülebilir (Munro, 2011; 23). Bu ilkeler, ülkemizde uygulanan çocuk koruma sistemine de ışık tutacak özellikler yansıtmaktadır.

Çocuk koruma sistemi “tanımlama, önleme ve müdahale” olmak üzere bir dizi süreci kapsamaktadır. Birinci aşamada aynı zamanda önlemenin doğal bir bileşeni olan risklerin tanımlanması süreci, yüksek riskli grubu belirleyici ve bireysel çocuk istismarı vakalarını tanımlayıcı çalışmalardır. Önleme faaliyetleri, bir eylemi veya davranışı durdurmayı amaçlayan çalışmalardır. Bu süreç, risk faktörlerini azaltmak ve koruyucu ortamı güçlendirmek için olumlu eylem ve davranışlar gerçekleştirilmiştir. Koruyucu faktörler sosyal tutum ve davranışları etkilemek için mesajlar iletmeyi de içerir. Müdahale hizmetleri ise risk altında olan veya zarara uğrayan çocukları destekleyebilmek için bireysel ve grup düzeyinde yapılabilecek farklı düzeydeki hizmetleri kapsamaktadır (UNHCR, 2010: 12).

2. Türkiye’de çocuk koruma hizmetleri

Türkiye’de çocuk refahı alanında iyileştirici çalışmaların planlanması ve çocukların iyilik halinin artırılması amacıyla mevcut hukuki düzenlemeler ve kurumsal yapılar bir dizi çalışmaya fırsat vermektedir. Kaynağını mevcut hukuki düzenlemeler ve sosyal politikalardan alan bu çalışmaların odak noktası çocukların iyilik halinin sağlanmasıdır. Ülkemizde çocukların iyi olma hali UNICEF tarafından yapılan çalışmalarda *gelir, sağlık, eğitim ve sosyal katılım* ilkeleriyle belirlenmeye çalışılmıştır (UNICEF, 2013a: 8-10). Bu göstergeler arasında yer alan sağlık göstergesinde, çocuğun bir dizi sağlık değişkenine göre gelişimsel özelliklerinin değerlendirilmesi ile fiziksel ve zihinsel yönden iyilik halinin sağlanmış olması göz önünde bulundurulmaktadır.

Çocuğun iyilik halinin sağlanması ve refahının artırılmasında, çocuk refahı alanında geliştirilen sosyal politikalar önem taşımaktadır. Çocuk refahı alanında geliştirilen sosyal politikalar ve ulaşılması planlanan hedefler, kurumsal yapılar aracılığıyla yerine getirilmesi gereken rol ve görevleri oluşturmaktadır. Çocuk refahına yön veren sosyal politikalar, taraf olunan uluslararası belgeler ve mevcut hukuki düzenlemelerden etkilenmektedir. Bu kapsamda çocuk refahı alanında çocukların iyilik halinin sağlanmasında ve refah düzeyinin artırılmasında yapılan çalışmalardan yalnızca bir bölümünü içeren “çocuk koruma hizmetleri”, ortaya çıkabilecek risklerin tespit edilmesi ve çocuğun sosyal, duygusal, fiziksel ve psikolojik yönden oluşabilecek zararlara karşı korunmasını içermektedir. Çocuk koruma hizmetleri aynı zamanda, çocuğun gelişimsel özelliklerine göre en üst düzeyde gelişim göstermesini de amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çocuk koruma hizmetleri kapsamında yapılan çalışmalar hem “koruyucu” çalışmaları hem de “geliştirici” çalışmaları kapsamaktadır. Ancak iyi bir çocuk koruma sistemi aynı zamanda “önleyici” çalışmaları da kapsamalıdır.

Çocuk ihmal ve istismarı vakalarında hızlı ve etkili müdahalelerin gerçekleştirilebilmesi amacıyla çocuk koruma sisteminin güçlendirilmesi gerekmektedir. Sistemin ilk olarak önleme ve müdahale üzerine odaklanıp ailesel bütünlük içerisinde iyileştirici destekleri sağlaması gereklidir. Devletlerin, çocukların bakımı ve korunmasını sağlamada çocuk, aile ve toplulukların güçlü yönleri ve dayanıklılıkları üzerine çalışmalarını inşa etmesi gerekmektedir (Save the Children, 2019: 11).

Çocuk koruma sistemi risk altında olan veya dezavantajlı bir durumda bulunan çocuklarla ilgili koruyucu ve iyileştirici çalışmaları kapsadığı gibi, herhangi bir dezavantajı bulunmayan çocukların risk altına girebileceği durumları henüz ortaya çıkmadan ortadan kaldırmayı da kapsamaktadır.

Çocuk koruma sistemi çocuklara yönelik gerçekleştirilecek her türlü riski önlemek ve risk düzeyini en aza indirmek için resmi ve resmi olmayan aktörlerle iş birliği yaparak ihtiyaçlara cevap vermeye çalışmaktadır. Hak temelli bir yaklaşımla bütün çocuklar için ayrımcılığı ortadan kaldıran bir yapı ile şekillenmesi gereken çocuk koruma sistemi *koordinasyon, bilgi ve verilerle değerlendirme, yasal çerçeve ve politika çerçevesi, önleme ve müdahale faaliyetleri, insani ve finansal*

kapasite, savunuculuk ve bilinçlendirme şeklinde birbiriyle ilişkili ve çok düzeyli altı parçadan oluşmaktadır (UNHCR, 2012:12).

Çocuk istismarının önlenmesi konusunda çocuk koruma hizmetlerinde yapılacak çalışmaların odak noktasının üç kısımda toplanabileceği belirtilmiştir. Bu çalışmalar (1) nüfusun tamamını kapsayan müdahaleler, (2) risk düzeyi yüksek olan gruplar üzerine odaklanan seçici müdahaleler ve (3) istismarın hali hazırda gerçekleşmiş olduğu kitleyi hedef alan müdahalelerdir (Dahlberg ve Krug, 2002: akt. Mian, 2016: 39). Çocuk nüfusunun tamamını kapsayan müdahaleler, çocukların daha iyi yetişmesi ve sağlıklı büyümesi için çocuk ve ailelere verilen her türlü desteği kapsamaktadır. Risk düzeyi yüksek gruplar üzerine odaklanan seçici müdahaleler, yüksek risk taşıyan veya yüksek risk grubunda bulunduğu değerlendirilen çocuk ve aileleri hedef alan bir yaklaşımdır. Bu grupta yer alan çocuklara yönelik istismarın gerçekleşmesi öngörülebilir ve muhtemel bir durumdur. İstismara maruz kalmış kitleyi hedef alan yaklaşım ise, istismar mağduru çocuk için en kısa zamanda daha güvenli ve daha korunaklı bir ortam oluşturulmasını, çocuk ve aile ile çalışmalar gerçekleştirilerek zorlukların üstesinden gelebilmelerini destekleyecek çalışmaları kapsamaktadır (Mian, 2016: 39-40).

Türkiye’de çocuk koruma politikası iki temel uygulama alanından oluşturulmak üzere planlanmıştır. Bunlar *erken uyarı ve müdahale alanıdır*. Planlanan bu alanlarda erken uyarı alanı; *risk tarama süreci, birinci düzey yönlendirme, ön değerlendirme ekibine yönlendirme ve ekibin vakayı ele alışı, yönlendirme* adımlarını kapsamaktadır. Müdahale alanı ise; *tedbirlerin planlanması, tedbir kararlarının alınması, tedbirlerin uygulanması, tedbirlerin denetimi ve kamu vesayetini* kapsamaktadır (UNICEF, 2013b:13-17). Uygulanan bu model, istismar henüz yaşanmadan veya istismar çocuğa yönelmeden önce, riskli bir durumun risk tarama sürecinde belirlenmesine ve bu duruma yönelik bir dizi önlemin alınmasına odaklanmaktadır. Uygulanması planlanan bu model, son olarak 2013 yılında yenilenerek Çocuk Koruma Hizmetlerinde Strateji Belgesi olarak 2014 ve 2019 yılları arasında uygulamaya konulmaya çalışılmıştır. Ancak çocuk ihmal ve istismarında erken uyarı alanı henüz tam olarak uygulamaya konulamamış ve nüfusun tamamını kapsayan çalışmalar planlanamamıştır. Ülkemizde uygulanan çocuk koruma hizmetleri risk düzeyi yüksek gruplar üzerine odaklanan, istismara uğradığı tespit edilen ya da istismar şüphesiyle bildirilen çocuklar üzerine odaklanan bir özellik yansıtmaktadır.

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÇHGM) tarafından yayımlanan bir çalışmada, Türkiye’deki çocuk koruma hizmetlerinin üç eksen çerçevesinde odaklandığı belirtilmektedir. Bunlar; koruyucu önleyici hizmetler, aile odaklı hizmetler ve bakım hizmetleridir. Koruyucu önleyici hizmetler kapsamında; mobil çocuk sosyal hizmet birimleri tarafından gerçekleştirilen çalışmalar, sokakta çalıştırılan çocuklara yönelik gerçekleştirilen çalışmalar ve ücretsiz kreş desteği şeklinde hizmetler yürütülmektedir. Aile odaklı

hizmetler kapsamında; koruyucu aile hizmeti, evlat edinme hizmeti ve sosyal ve ekonomik destek hizmeti (SED) şeklinde hizmetler yürütülmektedir. Bakım hizmetleri kapsamında ise; ailesi veya yakınları yanında bakılması mümkün olmayan veya koruyucu aile, evlat edinme şeklinde aile odaklı hizmetlerden yararlandırılmayan çocukların yatılı sosyal hizmet kuruluşlarında bakım ve koruması sağlanmaktadır. Bakım hizmetleri aynı zamanda reşit olarak koruma altında bulunduğu kuruluştan ayrılan çocuklara sunulan bakım sonrası sosyal uyum ve destek çalışmalarını da kapsamaktadır (ÇHGM, 2020; 70-98).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2017 yılında yayımlanan verilere göre 2015 yılında 142.179 çocuk, 2016 yılında 158.343 çocuk, 2017 yılında ise 155.024 çocuk mağdur çocuk olarak güvenlik birimine gelen veya getirilen toplam çocuk sayısını oluşturmaktadır. Mağdur çocuk sayılarına ek olarak yalnızca 2017 yılı için; 261 çocuğun terk, 2.315 çocuğun evden kaçma, 512 çocuğun buluntu, 11.563 çocuğun kayıp (bulunan), 293 çocuğun madde kullanımı, 715 çocuğun sokakta çalışma, 10 çocuğun sokakta yaşama, 29 çocuğun okula gönderilmeme nedeniyle güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuklar olduğu raporlanmıştır (TÜİK, 2017). Güvenlik birimlerine bu sebeplerle gelen veya getirilen çocukların tamamı korunmaya ihtiyacı olan çocuk kapsamında değerlendirilebilecek çocuklardır. Ancak korunmaya ihtiyacı olan çocukların tamamı güvenlik birimlerine gelmeyeceği veya getirilmeyeceği için, ülkemizde korunmaya ihtiyacı olan çocuk sayısının çok daha fazla olduğu değerlendirilmektedir.

Kalkınma Bakanlığı tarafından oluşturulan Çocuk Çalışma Grubu tarafından düzenlenen raporda özel politika gerektiren çocuklar; *ihmal ve istismar mağduru çocuklar, yoksul çocuklar, ebeveyn bakımından yoksun çocuklar, çatışma ortamında büyüyen çocuklar, madde kullanan veya bu konuda riskli durumda bulunan çocuklar, parçalanmış aileye sahip olan çocuklar, mülteci çocuklar, ayrımcılığa maruz kalan çocuklar, kronik hastalığı olan çocuklar, çalışan ve çalıştırılan çocuklar, erken yaşta evlendirilen çocuklar ve çocuk anneler* olarak belirlenmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 44). Özel politika gerektiren çocuklar için yapılan bu sınıflandırma, çocuk koruma hizmetlerinde öncelikli olarak hedef alınacak müracaatçı kitlesini belirlemiştir. Bu nedenle çocuk koruma hizmetlerinde yapılacak çalışmaların öncelikli olarak özel politika gerektiren çocukları hedef alması öngörülmüştür.

2019 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı’nda ise çocuğa yönelik gerçekleşen ihmal ve istismar eylemlerinin önlenmesi kapsamında ailelere, çocuklara ve okul rehberlik öğretmenlerine eğitimler verilerek rehber öğretmenlerin çocuklara ve ailelerine ulaşması amaçlanmıştır. Bu sayede sosyal ve ekonomik açıdan dezavantajlı bir durumda bulunan çocuk ve ailelerine ulaşıp danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin sunulması planlanmıştır. Çocukların suça maruz

kalmalarının önlenmesi amacıyla da emniyet birimlerinin kapasitesinin artırılması sağlanarak çocuk ve gençlerin ülke genelinde korunmasına yönelik denetimlerin artırılacağı planlanmıştır (Resmi Gazete, 2018: 111-112).

3. Çocuk koruma hizmetlerinde ihbar, bildirim ve müdahale

Birçok çocuk koruma servisinde çocuk ihmal ve istismarının; bildirmesi gereken biriminin neresi olduğu, hangi koşullar altında zorunlu bildirim gerekli olduğu ve bildirim sosyal hizmetler tarafından hangi zaman diliminde araştırılması gerektiği belirlenmiştir (Crosson-Tower, 2014: 207). Çocuk koruma hizmetleri kapsamında yapılan ihbar ve bildirimlerin değerlendirilmesi ülkelere göre farklılıklar gösterse de çocuk koruma hizmetleri kapsamında ihmal ve istismar mağduru çocuklara ilişkin bildirim sonucu yapılan çalışmalar belirli adımlardan oluşmaktadır. Bunlar: (1) Bildirimin yapıldığı kaynakla ilişki kurulması. (2) Tamamlayıcı kaynaklarla ilişki kurulması. (3) Bildirimin kaynağı ile yüz yüze iletişim kurulması. (4) Bildirimde adı geçen kişilerle yüz yüze iletişim kurulması. (5) Bildirimi araştırma sürecinde ev ziyaretleri gerçekleştirilmesi. (6) Bildirimin konusu olan çocuklarla görüşme ve gözlemler gerçekleştirilmesidir (Lau vd., 2009:132).

Ülkemizde çocuk koruma alanında istismar ve ihmal mağduru olan korunmaya ihtiyacı olan çocuklar gerekli koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alınması amacıyla merkezi bir kurum olan Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB)'na bildirilmektedir. Yapılan bu bildirimler bireysel başvuru, kurumlar arası bildirim, ALO 183 Sosyal Destek Hattı veya Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) şikayetleri gibi çeşitli şekillerde yapılmaktadır.

Çocuk ihmal ve istismarı konusunda ihbar ve bildirimler, mağdur çocuk hakkında çocuk koruma hizmetleri kapsamında yapılacak çalışmaları gerçekleştirecek "kurumsal bildirim" ve mağdur çocuğa yönelik gerçekleşen eyleminin suç teşkil edip etmediğinin soruşturulmasını sağlayacak "adli bildirim" kapsamaktadır. Ayrıca ihbar ve bildirim konu olan çocuk hakkında "kurumsal boyutta" ve "mesleki boyutta" çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle çocuk ihmal ve istismarı yasal boyutta kurumsal ve adli bildirim olarak, çocuk koruma hizmetleri kapsamında gerçekleştirilecek müdahalede de kurumsal ve mesleki boyutta ele alınacaktır.

3.1 Yasal gereklilik olarak kurumsal bildirim

Çocuk koruma alanında ulusal ve uluslararası düzeyde en temel hukuki düzenleme Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'dir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilmesinin ardından 14 Eylül 1990 tarihinde ülkemiz tarafından imzalanarak 9 Aralık 1994 tarihinde uygulamaya konulan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS), taraf olan devletlere çocukların korunması ve gelişimlerini sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi amacıyla birtakım yükümlülükler getirmiştir. Ayrıca sözleşmeye taraf olan devletlerin; çocuğun ana-babası, vasisi veya bakımını üstlenen

herhangi bir kişinin yanındayken bedensel/zihinsel yönden herhangi bir şiddet, ihmal veya istismara maruz kalması durumunda, çocukların her türlü kötü muameleye karşı korunması için hukuki, idari ve toplumsal yönden gerekli önlemleri alacağı belirtilmiştir. Bu önlemler; çocukların her türlü kötü muameleye karşı korunması, çocuklara karşı gerçekleştirilecek kötü muamele vakalarının belirlenmesi, bildirilmesi, görevli makamlara havale edilerek soruşturulması, tedavisinin sağlanması ve gerekli takiplerin yapılması, çocuk ve bakımından sorumlu bireylere yönelik gerekli desteğin sağlanması amacıyla sosyal programların düzenlenmesidir (ÇHS, madde 19).

Ulusal düzeydeki hukuki düzenlemeler de Türkiye'de çocuk koruma alanında ihmal ve istismara yönelik bir dizi tanımlamanın yapıldığı, ihmal ve istismar mağduru çocukların korunması, bildirilmesi, soruşturulması ve bu çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alınmasını sağlayan bir yapıyı oluşturmaktadır.

1983 yılında kabul edilen 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu (SHK) çocuk koruma alanında "korunmaya muhtaç çocuk" tanımını yaparak bu tanım içerisinde yer alan çocuklara yönelik koruma kararının alınabileceğini ve bu çocukların reşit oluncaya kadar koruma altında bulundurulacağını belirtmiştir (Resmi Gazete, 1983: madde 22). SHK'de korunmaya muhtaç çocuk: bedensel, ruhsal veya ahlaki gelişimleri ve kişisel güvenlikleri tehlikede olup ana veya babası veya her ikisi bulunmayan, ana veya babası veya her ikisi belli olmayan, ana ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen, ana veya babası veya her ikisi tarafından ihmal edilerek fuhuş veya dilencilik yapma, alkol veya uyuşturucu bir madde kullanma şeklinde toplum içerisindeki tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk olarak tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 1983: madde 3/b).

SHK, sosyal hizmetlere ihtiyacı olan bireylerin bildirim konusunda ilgili kurum, kuruluş ve bireylere bazı yükümlülükler getirmiştir. Bu kapsamda; koruma, bakım ve yardıma ihtiyaç duyan müracaatçıların kuruma duyurulması ve incelenmesine ilişkin olarak iş birliğinde bulunulmasında mahalli mülki amirler, köy muhtarları, sağlık kuruluşları, genel kolluk birimleri ve belediyelerin zabıta memurlarının yükümlü olduğu belirtilmiştir (Resmi Gazete, 1983: madde 21).

2005 yılında kabul edilen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) da korunmaya ihtiyacı olan çocuk tanımını yaparak, bu kapsama giren çocukların bildirimini, gerekli inceleme ve araştırmaların yapılmasını ve bu çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alınabileceğini belirtmiştir. ÇKK'de korunmaya ihtiyacı olan çocuk; zihinsel, bedensel, sosyal, ahlaki, duygusal gelişimi ve kişisel güvenliği tehlikede olan, istismar veya ihmal edilen ya da herhangi bir suçun mağduru olan çocuk olarak tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 2005: madde 3/1-a). Ayrıca ÇKK, adli ve idari birimlerin, kolluk görevlilerinin, sağlık ve eğitim kuruluşlarının ve sivil toplum kuruluşlarının korunma ihtiyacı içinde olan bir çocuğu AÇSHB (Mülga: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu)'na bildirmekle yükümlü kılmıştır (Resmi Gazete, 2005: madde 6/1).

SHK ve ÇKK, korunmaya muhtaç olan veya korunma ihtiyacı içinde olan bir çocuğun ilgili kurumlara bildirilmesi konusunda kurum, kuruluş ve bazı görevlilere belirli yükümlülükler getirmiştir. Ayrıca yapılan bildirimlerle ilgili gerekli inceleme ve araştırmaların ilgili kurum tarafından derhal yapılacağı belirtilmiştir. Kurum ve kuruluşlar ile bazı görevlilere getirilen bildirim yükümlülüğünün dışında ÇKK'de AÇSHB (Mülga: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu)'na yapılacak bildirimlerden bazılarının çocuk veya çocuğun bakımından sorumlu bireyler tarafından çocuğun koruma altına alınması talebiyle yapılabileceği de belirtilmiştir (Resmi Gazete, 2005: madde 6/1). Çocuk veya çocuğun bakımından sorumlu bireylerin bu talebi nasıl iletebileceği konusunda birden fazla seçeneği bulunmaktadır. İlk olarak AÇSHB'nin illerde bulunan il müdürlüklerine veya Sosyal Hizmet Merkezi (SHM) Müdürlüklerine bireysel başvuru kapsamında dilekçe ile başvuru yapılabilmektedir. İkincisi ALO 183 Sosyal Destek Hattı'na korunmaya ihtiyacı olan çocuk hakkında yapabileceği ihbardır. Üçüncüsü ise CİMER'e gerçekleştireceği başvurudur.

3.2 Yasal bir zorunluluk olarak adli bildirim

Çocuk koruma alanında mevcut ulusal düzenlemeler ihmal ve istismar mağduru çocukların bildirim konusunda cezai açıdan belirli zorunluluklar getirmektedir. 2004 yılından kabul edilen 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK), suçu bildirmeme durumunda bazı cezai yaptırımlar ön görmüştür. TCK'de "çocuğa kötü muamelede bulunulması, fiziksel yönden zarar verilmesi, cinsel istismara maruz bırakılması, dilendirilmesi, çocuğun kaçırılması veya alıkonulması" suç kapsamına alınan çocuk ihmali ve istismarı türleri arasındadır. Buna ek olarak TCK'de ebeveynlerin aile hukukundan doğan bakım, eğitim ve destek olma yükümlülüğünü yerine getirmemesi ve ebeveynlerin çocuklarının ahlak, güvenlik ve sağlığını ağır bir şekilde tehlikeye sokacak eylemlerde bulunması aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğünün ihlali kapsamında suç olarak tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 2004: madde 233/1, 233/3). Ayrıca TCK'de yaşı veya hastalığı nedeniyle kendini idare edemeyecek durumda olan kişinin bakmakla yükümlü olan bireyler tarafından terk edilmesi suç olarak tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 2004: madde 97).

TCK'de, "suçu bildirmeme" başlığı altında, işlenmekte olan bir suçun yetkili makamlara bildirilmemesi durumunda, suçu bildirmeyen kişinin bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı belirtilmiştir. Ayrıca suçtan zarar gören mağduru on beş yaşını bitirmemiş bir çocuk olması durumunda verilecek cezanın yarı oranında artırılacağı belirtilmiştir (Resmi Gazete, 2004: madde 278/1-3). TCK'de, "kamu görevlisinin suçu bildirmemesi" başlığı altında, göreviyle ilgili olarak öğrendiği bir suçu öğrenip yetkili makamlara bildirmeyi ihmal eden veya bu hususta gecikme gösteren kamu görevlisinin altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı belirtilmiştir. Ayrıca suçun adli kolluk görevlisi tarafından işlenmesi halinde verilecek cezanın yarı oranda artırılacağı belirtilmiştir (Resmi Gazete, 2004: madde 279/1-2). TCK'de, "sağlık mesleği mensuplarının suçu bildirmemesi" de yine ayrı bir madde ile

düzenlenmiştir. Bu kapsamda görevi sırasında işlenen veya işlenmekte olan bir suç konusunda bir belirti ile karşılaşmasına rağmen durumu yetkili makamlara bildirmeyen veya bu konuda gecikme gösteren sağlık mesleği mensubunun bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı belirtilmiştir (Resmi Gazete, 2004: madde 280).

Koca (2012)'ya göre bedensel, duygusal ve cinsel açıdan gerçekleşen bir istismarın ihbar yükümlülüğüne konu olabilmesi için istismarın kural olarak suç sayılabilecek bir eylem şeklinde gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Çünkü TCK'de konusu suç teşkil eden bir eylemin yetkili makamlara bildirilmemesi suç olarak tanımlanmıştır. Bu nedenle suç kapsamında sayılmayan çocuk istismarının yetkili makamlara bildirilmemesi suç teşkil etmeyecektir. Ancak suç sayılabilecek bir çocuk istismarının ÇKK'nin 6.maddesinde belirtilen kişiler tarafından anlaşıldığı halde bildirilmemesi veya bildirme sürecinde gecikme gösterilmesi durumu TCK'ye göre suç teşkil edecektir (Koca, 2012: 116-117).

Bu hususta kamu görevlileri açısından yapılan yanlış uygulamalardan en göze çarpanı, gerçekleşen eylemin suç teşkil edip etmediği veya suç kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceğine bireysel değerlendirmeler ile karar verilmesidir. Gerçekleşen bir çocuk istismarının TCK'ye göre suç teşkil edip etmediği ve soruşturmaya konu olup olmayacağı soruşturma makamları tarafından yapılacak değerlendirme sonucu belirlenmektedir. Bu nedenle çocuğa yönelik gerçekleşen istismar vakalarının TCK kapsamında suç olarak kabul edilip soruşturulması veya suç kapsamında olup olmadığı değerlendirilerek kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi savcılık makamı tarafından verilecek bir karardır. Çocuk istismarını soruşturmayı gerçekleştiren birimlere bildirim eyleminin suç teşkil edip etmediğine dair savcılık makamının vereceği kararı beklemek, kamu görevlisini suçu bildirmeme şeklindeki görevi ihmal suçunun dışında tutacaktır.

Yasal gereklilik ve zorunluluk çerçevesinde ele alınan kurumsal ve adli bildirim, birbirinden ayrı süreçler olarak değerlendirilmelidir. Örneğin Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir kamu lisesinde görev yapan okul rehber öğretmeni ve okul idaresi, komşusu tarafından cinsel istismara maruz bırakıldığını öğrendiği bir öğrencisi hakkında adli ve kurumsal bildirim süreçlerini yerine getirmek zorundadır. Bunun yanı sıra idari yönden de bazı yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu süreçte cinsel istismar olayını öğrenir öğrenmez okul rehber öğretmeni ve okul idaresinin çocuğun beyanlarını tutanak altına alması ve hazırlanan tutanağı en yakın kolluk birimine veya savcılık makamına fiziki olarak ulaştırması gerekmektedir.

Konu ile ilgili soruşturma birimleri bilgilendirilerek adli bildirim sürecinin tamamlanmasının ardından, istismar mağduru çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının alınması veya ihtiyaç duyulan sosyal hizmetlerin sunulması amacıyla AÇSHB'ye bildirim yapılmalıdır. Yapılacak olan bu bildirim ALO 183 Sosyal Destek Hattı'na, en yakın SHM Müdürlüğü'ne veya Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler (AÇSH) İl Müdürlüğü'ne yapılabilmektedir. Kurumsal bildirim tamamlanmasından sonra okul yönetiminin idari yönden de sorumluluğu bulunmaktadır. Bu

sorumluluk, ortaya çıkan istismar vakası hakkında adli ve kurumsal bildirimleri yaptığı bilgisini de içerecek şekilde bağlı olduğu İl/İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri'ni bilgilendirmektedir.

Çocuk ihbar ve bildirimlerinde adli bildirim yükümlülüğü kapsamında bir diğer örnek ise sağlık kuruluşları üzerinden verilebilir. Örneğin bir kamu hastanesinde tıbbi muayene sırasında 16 yaşındaki bir kız çocuğunun hamile olduğunun tespit edilmesi sonrası sağlık görevlilerinin TCK kapsamında yapması gereken işlem, hamile kız çocuğu hakkında soruşturmanın gerçekleştirilmesi için durumu hastane polisine veya savcılık makamına bildirmesidir. Yapılacak soruşturma sonrası savcılık makamı tarafından 15 yaşından büyük olan kız çocuğunun herhangi bir tehdit, cebir, hile veya iradesini etkileyen bir durum olmadığına kanaat getirilmesi durumunda (Resmi Gazete, 2004; 103/1-b) soruşturma dosyası hakkında kovuşturmayla yer olmadığına karar verilebilir veya belirtilen hususların bulunması durumunda kamu davası açılmasına karar verilebilir. Ancak bu kararı soruşturma makamı vermektedir. Bu nedenle sağlık kuruluşlarının 15-18 yaş arası hamile bir kız çocuğunu tespit etmesi durumunda, çocuğa yönelik gerçekleşen eylemin suç olup olmadığını değerlendirmekten kaçınması ve bu kararın verilmesini soruşturma makamlarına bırakması gerekmektedir. 0-15 yaş arasındaki çocuklara veya gerçekleşen eylemin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan 15-18 yaş arasındaki çocuklara yönelik gerçekleşen her türlü cinsel davranış ise TCK kapsamında çocuğun cinsel istismarı suçu olarak değerlendirilmektedir (Resmi Gazete, 2004; 103/1-a).

Sağlık kuruluşu adli bildirim zorunluluğu dışında, çocuk hakkında sosyal inceleme ve mesleki görüşmeler gerçekleştirilerek ÇKK'ye göre gerekli görülen koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının alınması ve ihtiyaç duyulan sosyal hizmetlerin sunulması amacıyla vakayı AÇSH İl Müdürlüğü'ne veya en yakın SHM Müdürlüğü'ne bildirmesi gerekmektedir.

3.3 Kurumsal boyut

SHK kapsamında korumaya, bakıma ve yardıma muhtaç olan çocuk hakkında gerekli incelemenin yapılması hususunda AÇSHB (Mülga: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu) görevli kılınmıştır (Resmi Gazete, 1983; madde 21). Ayrıca ÇKK kapsamında AÇSHB (Mülga: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu) kendisine bildirilen vakalarla ilgili olarak gerekli araştırmayı derhal yapmakla görevli kılınmıştır (Resmi Gazete, 2005; madde 6/2). AÇSHB bünyesinde bulunan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÇHGM)'nin çocuk koruma alanında yapacağı çalışmalar ve yerine getireceği roller genel müdürlüğün teşkilat ve görevlerine ilişkin yönerge ile belirlenmiştir. Bu kapsamda ÇHGM'nin görevleri arasında "çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunarak sağlıklı gelişimlerini sağlamak amacıyla önleyici ve iyileştirici mekanizmaları oluşturmak ve uygulamaya koymak" belirtilmiştir.

ÇHGM çocuk refahı alanında planladığı ve gerçekleştirdiği çalışmaları Çocuk Yuvaları, Çocuk Evleri, Çocuk Evleri Siteleri, Çocuk Destek Merkezleri, Çocuk Koruma İlk

Müdahale ve Değerlendirme Birimleri, Kreş ve Gündüz Bakımevleri, Çocuk Kulüpleri ve Sosyal Hizmet Merkezleri gibi yatılı veya gündüzlü kuruluşlar tarafından gerçekleştirilmektedir. İl düzeyinde çocuk refahı alanında planlanan çalışmaları gerçekleştiren bu kuruluşlar bakım, koruma, psikososyal destek ve destekleyici hizmetler gibi sosyal hizmet faaliyetlerini sunmaktadır. Ancak SHM, ihbar edilen veya bildirilen, istismar ve ihmal mağduru çocuk hakkında gerekli araştırma ve inceleme süreçlerini gerçekleştiren gündüzlü bir kuruluş olarak hizmet vermektedir. SHM'lerin kuruluş yönetmelğinde merkezin görevleri; çocuk ve gençlerin sağlıklı bir şekilde gelişmesini sağlamak üzere çocuk ve gençlere sunulan sosyal hizmet faaliyetlerini yürüterek bu alanda ilgili kamu kurum/kuruluşları ve gönüllü kuruluşlarla iş birliği içinde hareket etmek ve korunmaya, yardıma ve bakıma muhtaç birey ve aileleri tespit ederek desteklemek ve ihtiyaç duyulan hizmetlere yönlendirilmesini sağlamak olarak tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 2013; madde 7/1-b, 7/1-f).

Çocuk koruma hizmetlerinde çocuk ihbar ve bildirimleri kurumsal boyutta değerlendirildiğinde, il düzeyinde çocuk ihbarı veya bildirimini yapıldığı kuruluş AÇSH İl Müdürlüğü veya il müdürlüğüne bağlı olan SHM Müdürlüğü'dür. Ancak ihbar edilen veya bildirilen çocuklarla ilgili olarak araştırma ve incelemeyi gerçekleştiren ve ÇKK'ye göre gerekli görülen tedbirleri talep eden kuruluş SHM'dir. Merkezde çalışan uzmanlar mesleki bilgi ve yetkinlikleri doğrultusunda ve mevcut yasal düzenlemeler kapsamında inceleme ve araştırmalar gerçekleştirerek ihmal veya istismar mağduru çocuklar hakkında yasal tedbirler talep etmekte ve gerek duyulan sosyal hizmetleri sunmaktadır.

3.4 Mesleki boyut

Çocuk koruma sistemi içerisinde çocuğun ihmal veya istismar edildiğine dair kesin bir kanıt veya şüphe olması durumunda çocuk koruma biriminde görevli olan ve vaka hakkında araştırma gerçekleştirerek müdahale planı hazırlayan profesyonel sosyal hizmet uzmanıdır. Ancak ÇKK'de "sosyal çalışma görevlisi" tanımı içerisinde sosyal hizmet mesleğinin yanı sıra "psikoloji, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, çocuk gelişimi, sosyoloji, aile ve tüketici bilimleri ve öğretmenlik" gibi meslekler de tanımlanmıştır. Sosyal çalışma görevlilerinin ÇKK kapsamındaki rolü korunmaya ihtiyacı olan çocuk hakkında sosyal inceleme ve mesleki görüşmeler gerçekleştirerek çocuğun ihtiyaç duyacağı koruyucu ve destekleyici tedbirleri belirlemektir. Gerçekleştirilen bu süreç; çocuk, çocuğun ailesi veya bakım sorumluluğunu yerine getirenler ve sosyal çevresi ile çalışmaları kapsayan mikro, mezo ve makro düzeyde değerlendirmeleri kapsamaktadır. Bu nedenle çocuğun üstün yararı ve iyilik halinin sağlanabilmesi için korunmaya ihtiyacı olan çocuk hakkında alınacak tedbirleri belirlemede çocuk koruma alanında yeterli bilimsel alt yapı ve teknik donanımına sahip uzmanların yer alması gerekmektedir.

Çocuk koruma alanında gerçekleştirilecek çalışmalarda; (1) vaka çalışması, (2) risklerin ve ihtiyaçların belirlenmesi

süreci ve (3) vaka yönetimi önem taşıyan hususlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, vaka hakkında çalışma gerçekleştirecek uzmanın çocuk koruma alanında yürürlükte bulunan mevcut hukuki düzenlemeler ve çocuk refahı alanında çalışmalar yürüten kurumların görev ve sorumlulukları hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir.

Çocuk koruma alanında gerçekleştirilecek çalışmalarda önem taşıyan hususlardan ilki *vaka çalışması* olarak karşımıza çıkmaktadır. Vaka çalışması; sahip olduğu mesleki bilgi ve beceri ile görev aldığı çocuk ihmali ve istismarı vakasında tüm araştırma ve incelemeleri gerçekleştirerek, çocuğun korunması ve gelişiminin en uygun şekilde sağlanabilmesi için gerekli olan koruyucu ve iyileştirici tedbirleri uygulamaya koyan ve çocuk hakkında uygulanacak hizmet modellerini belirleyen uzmandır. Araştırma ve inceleme sürecinde vaka çalışması; çocuğun fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimini, gelişimsel geriliklerini, aile içi ilişki örüntülerini, anne babanın çocuğa karşı tutumunu ve ebeveynlik kapasitesini, çocuğun sosyal çevresi ile ilişkilerini, istismar ve ihmal olayıyla ilgili bilgileri (istismarın kim tarafından, ne zamandan beri, ne şekilde gerçekleştiği ve çocuk üzerindeki etkisi gibi) değerlendirerek çocuk koruma sistemi tarafından çocuğa uygun hizmetlerin sunulmasını sağlamaktadır.

Çocuk koruma sisteminde vaka çalışması olan sosyal hizmet uzmanları, çocuk istismarı konusunda eğitim almış, çocukla ilgili risk faktörlerini değerlendirebilen ve çocukla yapılan görüşmede çocuğun geçmişine dair önemli detayları dikkate alarak çocuklarla görüşmeler yapma konusunda donanımlı uzmanlardır. Ayrıca sosyal hizmet uzmanları çocuk koruma hizmetleri ve çocuk istismarı konusunda yasaların işleyişine dair bilgi sahibidir (Mian, 2016: 48).

Çocuk koruma sistemi içerisinde görev alan uzmanların; gelecekte çocuğa yönelebilecek olası riskleri değerlendirmesi ve acil olarak çocuğun güvenliğini sağlaması, çocuğa yönelik gerçekleşmiş olabilecek kötüye kullanım veya ihmalin gerçekleşip gerçekleşmediğini belirlemesi, müdahalenin hedefinde olan çocuk ve ailenin zarardan kaynaklı ihtiyaçlarını ve güçlü yanlarını belirlemesi, çocuk ve ailenin hizmet ihtiyaçlarını belirlemesi, aileyi güçlendirme ve çocuğun korunması için doğrudan hizmetler sunması, topluluk hizmetlerini koordine etmesi, dava süreçlerine ailenin katılımını sağlaması, multidisipliner bir yapıda profesyonel bir uzman ekibe sahip olması ve farklı yapıdaki/kültürdeki aileleri değerlendirirken ve onlara hizmet sunarken kültürel arka plana duyarlı olması gerekmektedir (Brittain ve Hunt, 2004: 53).

Çocuk koruma alanında önem taşıyan hususlardan ikincisi *risklerin ve ihtiyaçların belirlenmesidir*. Değerlendirme sürecinde çeşitli unsurlar riski etkilemektedir. Bunlar; çocuğa dair unsurlar, bakım sağlayanlara dair unsurlar, istismarcılara dair unsurlar ve çevresel etkenlerdir (Crosson-Tower, 2014: 220). Değerlendirme süreci; görüşmeler, kayıtların incelenmesi ve gözlemlerden oluşmaktadır. Bu süreçte güvenliğin değerlendirilmesi, risklerin değerlendirilmesi ve ailenin değerlendirilmesi bulunmaktadır. Çocuğun güvenliğinin değerlendirilmesi sürecinde iki soruya cevap aranır. Bu sorular, çocuğun şu anda güvende olup olmadığı ve güvende değilse güvenliğini sağlamak için ne yapılması

gerektiğidir. Risk değerlendirmesi kısa ve uzun vadede olmak üzere gelecekte ortaya çıkabilecek riskleri tahmin ederek en aza indirmektir. Risk faktörü çocuk; bakım veren, aile ve çevresel olmak üzere dört anahtar faktörden kaynaklanabilir (Brittain ve Hunt, 2004: 207-220).

Değerlendirme sürecinde vaka çalışması tarafından ilk olarak çocuk ve ailesi hakkında genel bilgiler elde edilir. Bu bilgiler; çocuğun, ebeveynlerin veya çocuğun bakım ve gözetiminden sorumlu olan bireylerin adını, yaşadıkları yerin adresini ve iletişim bilgilerini kapsamaktadır. İkinci adımda ilk değerlendirmenin nedeni belirtilir ve gerçekleştirilen ziyaret öncesi rapor edilen duruma dair bilgi verilir. Üçüncü adımda çocukla birlikte yaşayan bireyler hakkında kişisel bilgiler edinerek çocukla olan ilişkilerinin türü belirlenir. Dördüncü adımda sosyal hizmet uzmanı güvenlik, sağlık, bakım ve beslenme gibi çocuk refahını yansıtan konularda çocuğun haklarının bir koruyucusu olarak bilgiler almaya başlar. Bu adımda çocuğun bakım ve korunması ile ilgili endişeler (örneğin çocuğun temiz görünüp görünmediği veya okula devam edip etmediği) konusunda görüşme yapılır. Beşinci adımda sosyal hizmet uzmanı, çocuk ve aile üyeleri ile görüşmeler ve gözlemler gerçekleştirerek değerlendirmesini yapar ve kendi mesleki görüşlerine uymayan durumları belirtir. Altıncı adımda ise elde edilen ilk bilgilerin analiz edilmesinin ardından çocuğun ve ailenin durumuna özgü müdahaleler önerilir. Bu müdahaleler; (1) çocuğun acilen aileden uzaklaştırılması ve çocuk hakkında hukuki sürecin başlatılması, (2) çocuğun ailede kalmasının sağlanması ancak çocuğa zarar veren saldırganın aileden uzaklaştırılması olabilir (Rijicova ve Grigoraş, 2016: 16-17).

Özetle, çocuk koruma sistemine bir başvuru alındığında gerçekleştirilen müdahale Brittain ve Hunt (2004) tarafından yedi adımda standardize edilmiştir. Bu adımlar aşağıda belirtilmiştir.

- **Bildirim alımı:** Bu adımda rapor veya yönlendirilme yoluyla bildirim alınır ve gerekli durumlarda bildirim kontrolüne yönelik teyit sağlanır. Bildirim uygunluğu ve aciliyeti değerlendirilerek yazılı bir kayıtla bildirim belgelenir.
- **Araştırma:** Çocuk ve aile ile ilk temasın gerçekleştirildiği aşamadır. Araştırma aşamasında kolluk kuvvetleri ve sağlık uzmanları desteğinin ihtiyaç duyulması durumunda hazır olması sağlanır. Çocuğun acil güvenliği ve iyilik durumu değerlendirilir. Çocuk için devam etmesi muhtemel risklerin varlığı değerlendirilir. Aile içi istismar veya ihmal olup olmadığına dair değerlendirme yapılır. Çocuğun kötüye kullanımı veya ihmal edilip edilmediği belirlenir. Çocuğun ve ailenin kültürel özellikleri belirlenir. Gerekli durumlarda acil durum hizmetleri sunulur. Ebeveynlere ve velayet sahiplerine hakları belirtilir ve hukuki yollar bildirilir. Elde edilen tüm bilgiler elektronik veya yazılı bir şekilde kayıt altına alınır.

- **Aile değerlendirmesi:** Ailenin sahip olduğu sorunları tanımlayabilmek için nedensel bir bakış açısıyla aile ile birlikte çalışılır. Riskleri en aza indirgeyebilecek ve aile işlevlerinde gelişme sağlayabilecek sosyal destek ağındaki (kültürel ve toplumsal biliş ve normlar) güçlü yanları keşfedilir. Ailenin sosyal tarihi ve şimdiki koşulları değerlendirilir.
- **Müdahalenin planlanması:** Bu süreçte ailenin kültürel yapısı içerisinde öncelikli görülen ihtiyaçlar belirlenerek resmi ve resmi olmayan hizmet ve kaynaklarla karşılanmaya çalışılır. Çocuğun sürekli olarak bakım ve güvenliğinin sağlanması için yapılması gereken değişiklikler belirlenir. Kim tarafından, kime, ne sıklıkla ve ne kadar süre hangi hizmetlerin verileceğine karar verilir ve hizmet planı belgelenir.
- **Hizmet sağlanması:** Aile, hizmet planının oluşturulma sürecine dahil edilir. Bu süreçte diğer kurum, kuruluş ve kişiler tarafından verilecek hizmetler düzenlenir ve koordine edilir. Hizmet sunumundaki tüm engeller ortadan kaldırılarak sunulan hizmetler belgelenir.
- **Ailenin gelişimi ve vaka planını değerlendirme:** Oluşturulan plan dahilinde ailedeki ilerleme değerlendirilir ve kayıt altına alınır. Gerekli görülmesi durumunda plan gözden geçirilebilir veya sonlandırılabilir.
- **Vakanın kapatılması:** Bu son aşamada ailenin hedeflenenlere ulaşmış olup olmadığı değerlendirilir ve vaka gerekçelerin belgelenmesiyle kapatılır (Brittain ve Hunt, 2004: 54-56).

Çocuk koruma hizmetleri kapsamında ihbar edilen veya bildirilen çocuk hakkında araştırmayı gerçekleştiren sosyal hizmet uzmanına, Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik gereğince, çocuk hakkında talep edilecek koruyucu ve destekleyici tedbirlerin belirlenmesine yönelik gerçekleştirilen sosyal inceleme sürecinde uzmanın ihtiyaç duyacağı tüm bilgi ve belgeleri AÇSHB ve bağlı olan kuruluşlarının yanı sıra Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, yerel yönetimler ile bunlara bağlı tüm kuruluşlar talep edilmesi halinde vermek zorundadır (Resmi Gazete, 2006: madde 19/4). Bu hüküm, ihbar edilen veya bildirilen çocuk hakkında araştırma yapan uzmanın kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimler ve bunlara bağlı kuruluşlardan gerek duyduğu bilgi ve belgeyi herhangi bir engelle karşılaşmadan toplayabilmesini sağlamaktadır.

İstismar veya ihmal mağduru olduğu gerekçesiyle SHK veya ÇKK'ye göre kurumsal veya bireysel bildirim sonucu ihbar edilen çocuk hakkında sosyal hizmet uzmanı sosyal inceleme sürecini gerçekleştirmektedir. Bu süreçte sosyal hizmet uzmanı, istismar veya ihmale maruz kaldığı yönünde bir şüphe ile bildirilen çocuğa en kısa zamanda ulaşmaya, çocukla ve çocuğun bakımından sorumlu bireylerle

görüşmeler gerçekleştirerek ihbara konu olan ihmal veya istismar iddiasını aydınlatmaya çalışmaktadır. Bu aşamada müdahalenin odağı, olası ihmal veya istismar iddiasının varlığını değerlendirmek, çocuğun bakım ve korunmasının yeterli düzeyde sağlanıp sağlanmadığını belirlemek ve olası bir istismar veya ihmal riskinin devam edeceği bir durumda çocuk hakkında SHK'ye göre veya ÇKK'ye göre acil korunma kararı almaktır. Çocuk koruma hizmetlerinde çocukların koruma altına alınması Bilgin ve Erdem (2019) tarafından hazırlanan bir çalışmada (1) korunmaya ihtiyacı olan çocuğun bildirim, (2) vaka hakkında inceleme ve araştırma, (3) mahkemeden acil korunma kararı talebi/mülki idari amir onayı, (4) çocuğun kuruma alınması ve (5) hizmet modelinin belirlenmesi olarak belirlenmiştir (Bilgin ve Erdem, 2019: 57-63).

Ancak çocuk ihbar ve bildirimlerinde, bildirilen her çocuk için koruma altına alma durumu oluşmayabilmektedir. Bazı durumlarda sosyal hizmet uzmanı tarafından yapılan değerlendirme sonrasında çocuğun ailesi veya bakım sorumluluğunu yerine getirenlerin yanında kalması çocuğun üstün yararı açısından uygun görülerek, aile odaklı çalışmalar planlanabilir. Bu kapsamda ÇKK'ye göre danışmanlık, eğitim ve sağlık tedbirleri gibi koruyucu ve destekleyici tedbirlerle çocuğun gelişimini destekleyici ve var olan sorunların çözümünü sağlayıcı çalışmalar gerçekleştirilebilir. Danışmanlık tedbiri, çocuğun içinde bulunduğu aile sistemi ile ele alınarak yaşanan çatışma ve sorunların bireysel danışmanlık ve diğer aile üyelerini de kapsayacak aile danışmanlığı süreçleriyle çözülmesini amaçlamaktadır. Sağlık tedbiri, fiziksel ve ruhsal yönden ihtiyaç duyulan tedavi hizmetlerinin çocuğa sağlanmasıdır. Eğitim tedbiri zorunlu eğitim çağında olan çocukların eğitime devamının sağlanması, zorunlu eğitim çağı dışında olup eğitimine devam etmek istemeyen çocukların ise yaş ve durumlarına uygun olarak meslek edinmesine yönelik yapılacak çalışmaları kapsamaktadır.

Bazı durumlarda ailede ekonomik yoksunluk yaşanması çocukları korunma ihtiyacı içine itebilmektedir. Bu durumda ihbar edilen veya bildirilen çocukla ilgili inceleme ve araştırma sürecini gerçekleştiren SHM'de görevli sosyal hizmet uzmanı, ailesi veya bakım sorumluluğunu yerine getirenlerin yanında çocuğun bakımının sağlanabileceğine kanaat getirmesi durumunda Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti (SED)'ni uygulamaya koyabilmektedir. SED hizmeti, ekonomik yoksunluk nedeniyle korunma ihtiyacı içine düşen çocukların koruma altına alınıp ailesi ve sosyal çevresinden koparılmasını engelleyebilecek aile odaklı bir hizmet türüdür.

Çocuk koruma alanında önem taşıyan hususlardan üçüncüsü *vaka yönetimidir*. Vaka yönetimi sosyal hizmet uzmanlarının kullandığı önemli yaklaşımlardan bir tanesidir. Vaka yönetimi, kurumlar ve kurumda görev alan uzmanlar tarafından müracaatçının yararı için gereken hizmetlerin planlandığı ve gerçekleştirilen hizmetlerin izlendiği bir süreçtir. Özellikle birden fazla hizmet almaya ihtiyaç duyan müracaatçılar için, çeşitli uzmanların ve hizmet sunan kurumların çalışmalarını düzenlemeyi ve kapsamını

genişletmeyi olanaklı kılmaktadır (Barker, 2003; 58). Vaka yönetimi, ihmal ve istismar mağduru çocukların ihtiyaçlarının tespit edilmesi ve bu hizmetlerin eşgüdümlü bir şekilde karşılanmasına yönelik bir çalışmadır. Vaka yönetiminde bazı temel hususlar bulunmaktadır. Bunlar: (1) Çocuğun yüksek yararı ilkesi çerçevesinde çocuğun ve ailenin ihtiyaçlarına odaklanarak sorunları ele alınmalı ve dirençleri arttırılmaya çalışılmalıdır. (2) Vaka yönetimi önceden belirlenen süreçlere göre uygulanarak her vakada çocuğun gereken düzeyde sürece katılımı sağlanmalı ve ailenin güçlendirilmesine yönelik eylemler gerçekleştirilmelidir. (3) Sistem içerisinde hizmet ve destekler birbiriyle bağlantılı ve eşgüdümlü içerisinde sunulmalıdır. (4) Vaka yönetimi süreci hesap verilebilirlik çerçevesinde hareket edilmesini sağlamalıdır. (5) Vaka alışanı çocuğun yüksek yararını gözeterek önceden belirlenen süreçlere göre vakanın yönetilmesini ve paydaş kurumların çalışmalarını eşgüdümlü bir şekilde gerçekleştirmesini sağlamalıdır (Child Protection Working Group, 2014: 13-14).

Çocuk koruma sisteminde şüpheli veya kanıtlanmış çocuk istismarı vakaları için destek hizmetlerinin sağlanması amacıyla değerlendirme süreçlerine gereklilik duyulmaktadır. Vaka yönetimini içeren bu süreç; risk altındaki çocuğun tespit edilmesi, ilk değerlendirmenin yapılması ve vakanın doğrulanması için multidisipliner bir ekibe havale edilmesi, her bir çocuk vakası için denetim ve gözetim, hizmetlerin sağlanması, güvenlik gerekçesi veya herhangi başka bir nedenle geçici olarak koruma altına alınıp ailesinden uzaklaştırılan çocuğun uyum sürecinin sağlanması, çocuğun durumunun takip edilmesi aşamalarından oluşmaktadır (UNHCR, 2010: 13). Vaka yönetimi uzmanlar için bazı riskler oluşturabilir. Örneğin vaka yöneticisi ev ziyaretlerinde saldırgan tutum sergileyen, zihinsel sağlık sorunları olan, alkol veya uyuşturucu bağımlısı olan ailelerde şiddete uğrama riskiyle karşı karşıya gelebilir. Bu tür durumlarda ihmal veya istismar mağduru çocuklara yönelik sosyal hizmet müdahalesini gerçekleştiren kurumların yöneticilerinin, vaka yöneticisinin gerçekleştireceği ev ziyaretlerini tek başına gerçekleştirmedeğinden emin olması gerekmektedir (Rijicova ve Grigoraş, 2016: 11-13).

Vaka yönetimi sürecinde çocuk ihbarı veya bildirimini araştıran sosyal hizmet uzmanı bazı vakalarda istismar olayının çocuğa karşı işlenmiş veya işlenmesi muhtemel bir suç eylemi sonucunda gerçekleşmiş olabileceğini değerlendirebilir veya fark edebilir. Böyle bir durumda çocuk koruma hizmetleri kapsamında görevli kurum tarafından SHK ve ÇKK kapsamında araştırılan ihbarın aynı zamanda TCK kapsamında adli birimler tarafından da soruşturulması gerekmektedir. Bir kamu görevlisi olarak görev yapan sosyal hizmet uzmanının adli birimlere suçu bildirmesi gerekmektedir. İki yönlü olarak devam edecek bu süreçte, idari açıdan sosyal hizmet uzmanı tarafından yapılan araştırma sonrası SHK'ye göre korunma kararı, ÇKK'ye göre koruyucu ve destekleyici tedbir kararları veya SED hizmeti gibi bir ya da birden fazla hizmetin gerektiği değerlendirilebilir. Adli açıdan yapılan soruşturma sonrasında ise, çocuğu ihmal veya istismara uğratan bireylerin TCK'ye göre yargılanması gerçekleştirilebilir.

4. Tartışma ve öneriler

Çocukların ihmal ve istismara karşı korunması veya gelecekte gerçekleşmesi mümkün olan ihmal ve istismar durumlarına karşı gerekli önlemlerin alınması amacıyla gerçekleştirilen veya gerçekleştirilmesi planlanan tüm çalışmaları koordine eden ve uygulayan sistem çocuk koruma sistemidir. Çocuk koruma sistemi, her ülkenin kendi hukuki düzenlemelerini ve politika özelliklerini yansıtmakla birlikte taraf olunan uluslararası sözleşmelerle bazı evrensel ilkeler üzerine inşa edilmektedir. Çocuk koruma sistemi, çocuk refahını geliştirebilmek ve çocukların iyilik halini sağlayabilmek amacıyla birden fazla kurum ve kuruluşun ortaklaşa çalışma gösterdeği bir alandır.

Ülkemizde çocuk koruma sistemi, çocuğa yönelik ihmal ve istismar henüz gerçekleşmeden erken uyarı alanında gerçekleştirilecek risk tarama süreciyle ihmal ve istismara yönelik risklerin önceden belirlenmesi ve müdahalenin gerçekleştirilmesini amaçlamıştır. Ancak 2014 ve 2019 yılları arasında hedeflenen bu sistem ülke genelinde uygulanamamıştır. Çocuk koruma alanında bazı önleyici çalışmalar gerçekleştirilse de ülkemizdeki çocuk koruma sisteminde mevcut durumda uygulanan model; ihmal ve istismarın gerçekleşmesi veya buna dair ciddi bir şüphenin olması durumunda yapılan ihbar ve bildirim araştırıldığı ve gerekli tedbirlerin alındığı bir özellik yansıtmaktadır. İhbar ve bildirim süreci, mesleki müdahale süreci ve kurumsal yapılarda yaşanan bazı sorunlar mevcut çocuk koruma sisteminin iyi bir şekilde çalışmasını engellemektedir.

Ülkemizde çocuk koruma sisteminde çocuk ihbarı ve bildirimlerine dair yaşanan sorunlardan ilki bildirim ve raporlama boyutunda yaşanan sorunlardır. Çocukların ihmal ve istismardan korunması veya gerçekleşen istismarın bir an önce ortadan kaldırılması için, sağlık ve eğitim kuruluşları gibi çocuklarla etkileşim halinde olan ve çocuklarla ilgili gözlem ve değerlendirmeleri birebir iletişimle gerçekleştiren kuruluşların yaptığı ihbar ve bildirimler önem taşımaktadır. Bu nedenle, çocuk ihmal ve istismarı konusunda ihbar ve bildirim gerçekleştirecek kurum, kuruluş ve görevliler için standart bir form hazırlanarak şüpheli durumu formda yer alan sorulara göre kısa ve etkili bir şekilde değerlendirmeleri ve ihmal/istismara dair şüphe duyulması veya kesin bir bilginin edinilmesi durumunda çocuğa dair tanımlayıcı bilgilerin (çocuğun kimlik bilgileri, ikamet adresi, iletişim bilgileri, aile bireylerine dair bilgiler, ihmal/istismar şüphesinin nedeni veya bulgusuna dair deliller, adli birimlere istismarın bildirilip bildirilmediği vb. gibi) raporlanarak gizlilik içerisinde çocuk koruma hizmetini sunan birimlere bildirilmesi sağlanmalıdır. ALO 183 Sosyal Destek Hattı gibi çocuk ihbarını alan servis hizmetlerinde görev alan personelin çocuk ihmal ve istismarına dair bazı kritik bilgileri (çocuğun kimlik bilgisi, ikamet adresi, iletişim bilgileri, aile bireylerine dair bilgiler, ihbarın gerekçesi) mutlaka edinmesi ve ihbarın aciliyetine dair sınıflandırma yaparak ihbarın suç unsuru barındırması veya barındırdeğına dair bir şüphe taşıması durumunda adli birimlere de ihbarı yönlendirmesi gerekmektedir.

İkincisi, ülke genelindeki tüm çocukları kapsayacak çocuk bilgi sisteminin bulunmamasıdır. Bu sistem aracılığıyla yapılan tüm ihbarlar kayıt altına alınarak ihbar edilen çocuğun geçmişte herhangi bir ihbara konu olup olmadığı kısa bir süre içerisinde öğrenilebilecektir. Ayrıca çocuk bilgi sistemine çocuk refahı alanında sunulan hizmetler, adli sistemde çocuk hakkında yer alan bilgiler ve verilen mahkeme kararları eklenerek; ihbar edilen bir çocuk hakkında verilmiş olan velayet kararı, koruyucu ve destekleyici tedbir kararı, sosyal ve ekonomik destek hizmeti, koruyucu aile hizmeti, koruma altında ise kayıtlı olduğu kuruluş bilgisi gibi bilgiler elde edilebilecektir. İhbar edilen çocuk hakkında yapılacak inceleme öncesi elde edilebilecek bilgiler, vakanın araştırılması ve değerlendirilmesi sürecini kolaylaştıracaktır.

Üçüncü sorun, çocuk koruma hizmetlerinde görev alacak uzman personelin kim olacağına dair ÇKK'de yapılan tanımlamadır. ÇKK'de belirtildiği üzere çocuk koruma hizmetlerinde sosyal hizmet uzmanlarının/sosyal çalışmacıların yanı sıra sosyal çalışma görevlisi tanımı içerisinde belirtilen ve SHM'lerde görev yapan psikoloji, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, çocuk gelişimi, sosyoloji, aile ve tüketici bilimleri ve öğretmenlik gibi meslekler de görev alabilmektedir. Tanımlanan bu meslek grupları hem çocuk hakkında ihtiyaç duyulacak tedbiri belirleyecek hem de alınan tedbirin uygulanmasını sağlayacak uzmanlardır. Ancak ihbar edilen ve bildiri yapılan ihmal ve istismar mağduru çocuklar hakkında mesleki görüşmeler yaparak gerek duyulan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin ve ihtiyaç duyulan sosyal hizmetlerin belirlenmesi uzmanlık gerektiren bir konudur. Bazı durumlarda çocuk koruma biriminde çalışan uzman çocuk hakkında ciddi kararlar alabilmektedir. Bu nedenle, çocuğun yaşamını ciddi düzeyde etkileyecek kararların çocuk koruma hizmetlerinde gereken bilgi ve beceri donanımına sahip uzmanlar tarafından alınması gerekmektedir. Örneğin çocuğa yönelik ebeveynleri veya bakım sorumluluğunu yerine getirenler tarafından gerçekleştirilen ihmal edici bir tutum karşısında, iyileştirici ve geliştirici çalışmalar planlayıp gerçekleştirerek vakayı takip etmek yerine çocuğun hemen koruma altına alınması, çocuk ve ebeveynler açısından geri dönülemez bireysel ve toplumsal zararlara yol açacaktır. Çocuk koruma hizmetleri elbette farklı profesyonellerin görev aldığı multidisipliner bir alandır. Bu nedenle ÇKK'de belirtilen sosyal çalışma görevlisi tanımının yeniden düzenlenerek çocuk koruma alanında uzmanların görevleri (1) ihtiyaç duyulan tedbirlerin ve sosyal hizmetlerin belirlenmesi ve (2) tedbirlerin uygulanması süreci şeklinde iki farklı aşamada tanımlanmalıdır. İhmal veya istismar mağduru çocuk için gerek duyulan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin ve ihtiyaç duyulan sosyal hizmetlerin belirlenmesi çocukla, çocuğun ailesi veya bakım sorumluluğunu yerine getirenlerle ve çocuğun içinde bulunduğu sosyal çevre ile çalışmayı gerektiren farklı düzeylerde müdahaleleri içeren bir risk değerlendirme sürecidir. Bu süreçte görev alacak profesyonellerin sosyal hizmet uzmanları olması gerekmektedir. Çocuk hakkında risk ve ihtiyaç değerlendirmesinin ardından tedbirlerin uygulanması süreci ise farklı profesyonellerin görev alacağı rolleri kapsayabilir. Örneğin korunmaya ihtiyacı olan çocuk hakkında sağlık ve

eğitim tedbirlerinin alınması durumunda bu tedbirlerin yerine getirilmesi sağlık ve eğitim alanındaki profesyonellerin yetkinlikleriyle sağlanabilecektir. Danışmanlık tedbiri ise, çocuk ve ailenin sahip olduğu sorunların çözümünü sağlayacak danışmanlık becerilerine sahip sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve psikolojik danışma uzmanlarının yetkinliğiyle sağlanabilecektir.

Dördüncüsü, çocuk ihbar ve bildirimlerine dair inceleme ve araştırma gerçekleştiren uzmanların yaşadığı sorunlardır. Birçok vaka için çocuğun ikamet adresine giderek çocukla, ailesiyle veya çocuğa bakım sağlayan kişilerle görüşme gerçekleştiren uzmanlar, bazı zamanlarda tehlikeli müracaatçılarla karşı karşıya gelerek ciddi güvenlik riski yaşayabilmektedir. Kaya Kılıç ve Tekin tarafından korunmaya muhtaç çocuk alanında ihmal ve istismar vakaları ile çalışan sosyal hizmet uzmanları hakkında yapılan bir araştırmada, korunma ihtiyacı içinde olan çocukları ilk değerlendirme sürecinde; çocuğun ailesi tarafından sergilenen tutum ve davranışlar nedeniyle uzmanların bazı zorluklar yaşadığı, istismar veya ihmal mağduru çocuğun ailesi tarafından ret edici veya zorba davranışların gösterildiği, aynı zamanda korunmaya ihtiyacı olan çocuk üzerinde aile baskısının oluşabileceği, bunun ise ilk değerlendirme sürecini zorlaştırdığı bulunmuştur (Kaya Kılıç ve Tekin, 2019: 853-855). Görüşme için gidilen adres, şehrin tehlikeli sokaklarında yer alan bir bina olabilmektedir. Bu gibi durumlarda uzmanın kişisel güvenliğini sağlamaya dönük önlemler alınması gerekmektedir. Çocuğuna şiddet uygulayan bir müracaatçı ile müracaatçının evinde görüşme yapmak, uzmanın kişisel güvenliği hakkında öngörülemez bir sonuç doğurabilmektedir. Kurum idarecilerinin çocuk koruma hizmetlerinin sunumunda vaka hakkında inceleme ve araştırma gerçekleştiren uzmanların güvenliği konusunda güvenlik birimleriyle iş birliği içinde hareket etmesi ve personelinin güvenliğini sağlaması gerekmektedir. Uzmanların inceleme ve araştırma sürecinde yaşadığı bir diğer sorun, ihbar edilen çocuğun kimlik bilgilerine ulaşmaya ve ikamet adresini bulmaya dair yaşanan güçlülüdür. Bu sorun, birinci sorun başlığı altında belirtilen raporlama ve bildirim sürecinin gereken bilgileri içerecek şekilde gerçekleştirilmesiyle çözülebilecektir.

Beşincisi, çocuk ihbar sisteminin bireyler arasında yaşanan çekişme ve anlaşmazlıkların bir aracı olarak kullanılmasıdır. Boşanma sonrası velayeti kaybeden ebeveynler, çocuğun bakım ve korumasının yeterli düzeyde sağlanmadığı veya çocuğun ihmal edildiği/istismara maruz bırakıldığı yönünde çatışmalı olduğu eski eşine yönelik suçlamalarda bulunabilmektedir. Bu doğrultuda çocuk ihbar sistemi baskı ve tehditleri sürdürmenin bir aracı olarak kullanabilmektedir. Bu durum boşanmış bireyler arasında yaşanan velayet çekişmeleri sonrası, velayeti kaybeden tarafın ikinci aşamada çocuk üzerinden gerçekleştirdiği çekişmenin bir uzantısıdır. Velayeti kaybeden ebeveyn, çocuk koruma hizmetlerine gerçekleştirdiği çocuk ihbarı ile çocuğun bakım ve koruması hakkında gerçek dışı beyanlarda bulunabilmekte ve çocuğun

koruma altına alınacağını düşünmektedir. Bu süreç kaybedilen bir velayet sonrası karşı tarafı rahatsız etme sürecidir. Bazı zamanlarda ise velayet sürecinden farklı olarak kişisel anlaşmazlık veya düşmanlıklar bireyleri çocuklar üzerinden intikam almaya itebilmektedir. Çocuğa zarar vermenin farklı bir biçimi olan bu durum, çekişmeli tarafların çocuk ihbar sistemine çocuğun ihmal ve istismara uğratıldığı yönünde bildirimde bulunarak çekişmeli olduğu veya husumetinin bulunduğu kişiyi çocuğunun koruma altına alınması ile tehdit etmesi veya bu yönde göz dağı vermesidir.

Altıncısı, çocuk ihbar sisteminde ihbarda bulunan kişinin kimlik bilgisini vermek zorunda olmamasının ihbarı yapan kişide yarattığı bireysel ve hukuki sorumsuzluk duygusudur. İhbar sırasında kimlik bilgilerinin gizlenmesini istemek, yukarıda belirtilen asılsız ihbarlarda ihbarı yapan kişinin işini kolaylaştırmaktadır. Aynı zamanda kişilik haklarına saldırı boyutuna varabilecek itham ve suçlamalar karşısında ihbarı yapan kişiyi cezasız kılmaktadır. Ataerkil bir yapı sergileyen toplumumuzda çocuk ihbar sistemi, çocuklu kadınların boşandığı eski eşi veya kadınla yakınlık kurmaya çalışan üçüncü bir kişi tarafından bir tehdit aracı olarak kullanılabilir. Kadını, çocuklarının bakımı ve korumasını sağlayamadığı veya toplum içerisinde uygunsuz olarak tanımlanan bir yaşam biçimi içine girerek çocuklarını ihmal ve istismar ettiği yönünde suçlamak, kişilik haklarına saldırı olarak kadına yönelik şiddetin bir biçimidir. Bu nedenle çocuk ihbarlarında, kişilik haklarına saldırı sayılabilecek suçlamalarda kişinin hukuki sorumluluk taşıması gerekmektedir. Ayrıca belirli bir kişiyi hedef alan yıldırma amacı taşıyan yineleyici ihbarlar için de hukuki sorumluluk getirilmesi gerekmektedir.

Yedincisi, ihbarın içeriğindeki suç şüphesinden dolayı soruşturulmak üzere aynı zamanda adli birimlere yönlendirilen ihbar hakkında gerçekleştirilecek soruşturma sürecinin çocuk koruma hizmetini sunan birimlerle eşgüdüm içerisinde yürütülmesidir. Uygulama düzeyinde bu süreç, çocuk ihmal ve istismarında adli kolluk kuvveti tarafından gerçekleştirilecek bir soruşturmaya çocuk koruma biriminin de eşlik etmesiyle çözülebilir. Böylelikle, suçun mağduru olan veya suçtan etkilenmesi muhtemel olan çocuklar hakkında alınabilecek koruyucu, önleyici ve destekleyici tedbirlerin adli soruşturma sürecinde eşgüdümlü olarak değerlendirilmesi sağlanacaktır.

Çocuk koruma hizmetlerinde çocuk ihbar ve bildirimleri, çocuğun korunması ve gelişimini sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi için bireylere, kamu görevlilerine ve çocuk koruma hizmetleri sağlayıcılarına ortak bir sorumluluk yüklemektedir. Sorumlulukların yerine getirilmesi hukuki düzenlemelerle kamusal bir zorunluluk haline getirilmiştir. Bu noktada çocuk ihbar ve bildirimleri, çocuğa yönelik gerçekleştirilecek ihmal ve istismarın sonlandırılarak çocuk hakkında koruyucu, önleyici ve destekleyici tedbirlerin alınması yönünde çocuk koruma hizmetlerinin görevi olarak tanımlanmıştır. Ancak bu önlemlerin alınması ve çalışmaların gerçekleştirilmesi, ihmal ve istismar mağduru çocuğun çocuk koruma sistemine ihbarı ve bildiriyle sağlanmaktadır. Çocuk koruma sistemi içerisinde ihbar ve bildirim mekanizmasının kısa süre içerisinde etkili müdahalelere

zemin hazırlaması gerekmektedir. Yedi başlık altında tartışılan sorunların bilimsel araştırmalara konu edilerek yaşanacak olası yeni sorunların da tespit edilmesi ve etkili çözümler üretilmesi gerekmektedir. Bu nedenle çocuk ihbarı ve bildirimleri konusunda yapılacak araştırmalarda kurumsal kaygılar bir kenara bırakılarak bilimsel araştırmalar desteklenmelidir.

Not

1. Bu çalışmanın bir bölümü 07-09 Kasım 2019 tarihinde düzenlenen II. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde "Çocuk Koruma Hizmetlerinde Çocuk İhbarları" başlığı ile sözlü bildiri olarak sunulmuştur.
2. Çalışma konusunda AÇSHB'ye bağlı SHM örnekleminde gerçekleştirilecek olan "Çocuk Koruma Hizmetlerinde Çocuk İhbarları" isimli araştırma, ilgili bakanlığa bağlı ÇHGM'nin 29.08.2019 tarih ve E.2125350 sayısı ile uygun görülmemiştir. Bu nedenle konu hakkında bilimsel araştırma gerçekleştirilememiştir. Çalışmada tartışılan sorunlar çocuk ihbarları konusunda mesleki uygulamalar gerçekleştiren yazar tarafından gözlemlenen sorunlardan oluşmaktadır.

Kaynaklar

- Barker, R. L. (2003). *The Social Work Dictionary*. Washington, DC: NASW Press.
- Bilgin, Ö. ve Erdem, N., (2019). Türkiye'de Çocukların Koruma Altına Alınma Süreçleri, *Qualitative Studies (NWSAQs)*, 14(4):50-66, doi: 10.12739/NWSA.2019.14.4.E0049.
- Brittain, C. and Hunt, E. (2004), *Helping in Child Protective Services: A Competency-based Casework Handbook*, Oxford University, New York, NY.
- Child Protection Working Group (2014) *Inter Agency Guidelines for Case Management and Child Protection*. Erişim adresi: https://resourcecentre.savethechildren.net/node/10255/pdf/cm_guidelines_eng_.pdf Erişim Tarihi: 24.01.2020
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. Erişim adresi: <https://www.unicef.org> Erişim tarihi: 24.01.2020
- Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2020). 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın 100. Yılına Özel Çocuk Bülteni. Erişim Adresi: <https://ailevecalisma.gov.tr/chgm/sayfalar/23-nisan-cocuk-bulteni/> Erişim Tarihi: 04.05.2020
- Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevlerine İlişkin Yönerge (2011). Erişim adresi: <https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/yonergeler/chgm-teskilat-ve-gorevlerine-iliskin-yonerge.pdf> Erişim tarihi: 24.01.2020
- Cox, A., Miller, L.B., Pizzey, S. (2016). Çocukların İhtiyaçlarının Değerlendirilmesi. (ss. 54-87). Dağlı, T.

- (Ed.) *Çocuk Koruma Sistemleri*. İstanbul: Altan Matbaası.
- Kalkınma Bakanlığı (2014). *Onuncu Kalkınma Planı: Çocuk Çalışma Grubu Raporu*. Ankara. Erişim adresi: http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/10_CocukCalismaGrubu-1.pdf Erişim tarihi: 24.01.2020
- Kaya-Kılıç, A. ve Tekin, H.H. (2019). Sosyal Hizmet Uzmanlarının Korunmaya Muhtaç Çocuk Birimlerinde İhmal ve İstismar Vakalarına Verilen Hizmetlerin Niteliğine İlişkin Görüşleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(3), 843-865.
- Koca, M. (2012). Çocuk İstismarında İhbar Yükümlülüğü. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3(1), 113-128.
- Lau, K., Kruse, K., & Morse, R. H. (2009). *Mandated Reporting Of Child Abuse And Neglect: A Practical Guide For Social Workers*. New York: Springer.
- Mian, M. (2016). Çocuk İstismarını Önlemeye Yönelik Sektörler Arası Yaklaşım. (ss. 38-53, Çev. Boothby, M.R.K.). Dağlı, T. (Ed.) *Çocuk Koruma Sistemleri*. İstanbul: Altan Matbaası.
- Munro, E. (2011). *The Munro Review of Child Protection: Final Report*. London: UK Department of Education.
- Crosson-Tower, C. (2014). *Understanding Child Abuse and Neglect* (9th ed.). Pearson Education.
- Resmi Gazete (1983). Sosyal Hizmetler Kanunu. Kanun Numarası: 2828. 27/5/1983 tarih ve 18059 sayılı R.G. Mevzuat Bilgi Sistemi: <http://www.mevzuat.gov.tr> adresinden alındı.
- Resmi Gazete (2004). *Türk Ceza Kanunu*. Kanun Numarası: 5237. 12/10/2004 tarih ve 25611 sayılı R.G. Mevzuat Bilgi Sistemi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> adresinden alındı.
- Resmi Gazete (2005). *Çocuk Koruma Kanunu*. Kanun Numarası: 5395. 15/7/2005 tarih ve 25876 sayılı R.G. Mevzuat Bilgi Sistemi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf> adresinden alındı.
- Resmi Gazete (2006). *Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik*. 24.12.2006 tarih ve 26386 sayılı R.G. Resmi Gazete: <https://www.mevzuat.gov.tr> adresinden alındı.
- Resmi Gazete (2013). *Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği*. 09.02.2013 tarih ve 28554 sayılı R.G. Resmi Gazete: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/02/20130209-3.htm> adresinden alındı.
- Resmi Gazete (2018). *2019 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı*. 27 Ekim 2018 tarih ve 30578 mükerrer sayılı R.G. Erişim adresi: http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/2019_Yili_Cumhurbaşkanligi_Yillik_Programi.pdf Erişim tarihi: 24.01.2020
- Rijicova, S. ve Grigoraş, S. (2016). *Case Management Practical Guide: A set of methodological guidelines for the Regional Social Assistance Structures*. Erişim adresi: <https://resourcecentre.savethechildren.net/library/case-management-practical-guide-set-methodological-guidelines-regional-social-assistance> Erişim tarihi: 24.01.2020
- Save the Children. (2019). *Strengthening Child Protection Systems: Guidance For Country Offices*. Erişim adresi: <https://resourcecentre.savethechildren.net/library/strengthening-child-protection-systems-guidance-country-offices> Erişim tarihi: 24.01.2020
- TUİK (2017). Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri. Erişim adresi: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1070 Erişim tarihi: 24.01.2020
- UNHCR (2010). *Protecting Children of Concern through a Systems Approach: Guidance for Field Offices*. Erişim adresi: https://www.unicef.org/protection/UNHCR_Protecting_Children_of_Concern_through_a_Systems_Approach_Dec_1.pdf Erişim tarihi: 24.01.2020
- UNHCR. (2012). *A Framework for the Protection of Children*. Geneva: UNHCR. Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/protection/children/50f6cf0b9/framework-protection-children.html> Erişim tarihi: 24.01.2020
- UNICEF (2013b). *Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi 2014-2019* Erişim adresi: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/cocuk-koruma-hizmetlerinde-koordinasyon/cocuk-koruma-hizmetlerinde-koordinasyon-strateji-belgesi-1.pdf> Erişim tarihi: 24.01.2020
- UNICEF. (2013a). *Çocuk Refahı Belgesi*. Kalkınma Bakanlığı ve UNICEF Türkiye Temsilciliği.

Yazar Biyografisi

Özkan Bilgin, Öğr.Gör., Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümünde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Sosyal hizmet lisans ve yüksek lisans dereceleri ile sosyoloji lisans derecesine sahiptir. Çocuk refahı, sosyal yardım alanı ve adli sosyal hizmette bilirkişi olarak çalışmıştır. Çocuk koruma, çocuk ihmal ve istismarı ve bilirkişilik alanında çalışmalar yapmaktadır.